

Duchovní výchova v nábožensky různorodém oddíle

Absolventská práce LŠ Protos 2023

Barbora Kabelková – Tlapka

14.dbo Ptáčata

28. středisko Brána Brno

1 Obsah

1	Obsah.....	2
2	Nábožensky různorodý oddíl	3
2.1	Náboženství ve skautingu.....	3
2.2	Úskalí.....	4
2.3	Příležitosti.....	4
3	Duchovní výchova.....	5
3.1	Spontánní duchovní výchova.....	5
3.1.1	Jak odpovídat na těžké otázky.....	5
3.1.2	Osobní příklad.....	6
3.1.3	Duchovní výchova vedoucích	6
3.2	Výchovné nástroje	6
3.2.1	Nejen náboženské rituály	7
3.2.2	Myšlenka na den.....	10
3.2.3	Poradní kruh	10
3.2.4	Příběhy	12
3.2.5	Příroda a krása.....	13
4	Metodická příloha	15
4.1	Principy skautingu v našem životě	15
4.2	Paralely duchovního života	16
4.3	Odboj slezských junáků.....	17
5	Citovaná literatura	19

2 Nábožensky různorodý oddíl

Oddíl, ze kterého pocházím, se historicky prolíná s farní komunitou katolického kostela a salesiánského střediska v naší městské části. V posledních letech do něj ale přibylo mnoho nováčků, což je jedním z důvodů, proč je v oddíle čím dál více zastoupena z hlediska víry různorodá společnost.

Nevedeme žádnou evidenci náboženského vyznání členů, ale z osobního kontaktu s děvčaty a jejich rodinami odhadujeme, že více než třetina z nich se k žádnému náboženství nehlásí. Tyto děti často samy sebe označují za „nevěřící“ nebo říkají „my do kostela nechodíme“.

Už na začátku si dovolím odbočku. Výrazem „věřící“ v naší společnosti zřídka popisujeme to, co tím opravdu myslíme. Dovolím si ale tvrdit, že každý, kdo jedná na základě svědomí, něčemu věří. K pokojnému životu je nutně potřeba důvěřovat druhým lidem, a proto označení „nevěřící“ většinou nedává smysl.

Ani v kontextu náboženské víry není tato zkratka dostačující. Ne každý, kdo se pevně drží praktik určitého náboženství, přenáší jeho základní hodnoty do svých postojů a vztahů. Také jsou lidé, jejichž vztah k Bohu (Pravdě a Lásce/Duchu/...) je natolik osobní, že jej nejlépe prožívají sami, mimo jakoukoli církev. Ráda bych se dělení na „věřící“ a „nevěřící“ úplně vyhnula, a když je pro stručnost ve své práci přesto použiji, odkazuji tím pouze na vlastní slova členů svého oddílu, se kterými jsem to konzultovala.

Chování mnoha dětí na skautských akcích (v situacích souvisejících s náboženstvím) odpovídá vyznání jejich rodičů, ale najdou se i výjimky. Zpravidla u mladších se stává, že se rozhodnou účastnit společných mší a modliteb, přestože je k ničemu takovému rodiče nevedou. U starších se pak vyskytuje opačný jev – v pubertě nebo v mladší dospělosti se rozhodnou, že nechtějí své rodiče následovat ve vyznání ve kterém byli vychováni. I u dětí před pubertou občas pozorujeme, že s rodiči do kostela jdou, ale s námi ne; u nich se však jedná spíše o momentální nechuť než změnu názoru na církev.

Takovou skupinu jsem nazvala „nábožensky různorodou“. Tím se snažím popsat skutečnost, že někteří v kolektivu se považují za praktikující křesťany (převážně katolíky), a někteří nikoliv. Pokud vím, nikdo z oddílu se zatím nehlásí k žádnému jinému náboženství. Myslím, že takové složení oddílu není v Junáku neobvyklé, a doufám, že oddíly v podobné situaci, jako je ta naše najdou v mojí práci užitečnou inspiraci.

2.1 Náboženství ve skautingu

Baden-Powellův postoj: „Nikdo není dost dobrý, nevěří-li v Boha a nedodrží-li Jeho zákony. Proto by každý skaut měl vyznávat své náboženství.“ zní pro skauta, který se k organizovanému náboženství nehlásí, poněkud radikálně. Myslím si ale, že se nejedná o zásadní rozpor. (Baden-Powell, Scouting for Boys, 1908)

Náboženství je cestou k duchovnímu životu, ale není k němu synonymem. I k tomu se Baden-Powell vyjádřil: „To neznamená jenom chodit do kostela, znát biblické texty nebo rozumět teologii. Mnozí lidé jsou hluboce věřící, aniž o tom vědí, a aniž by se kdy náboženství učili.“ (Baden-Powell, Rovering to Success, 1922)

Citát z knihy *Scouting for boys* pokračuje: „Náboženství se jeví jako velice jednoduchá věc: Zaprvé: Miluj Boha a služ mu. Zadruhé: Miluj a služ svému bližnímu.“ V českém znění slibu si za Boha dosazujeme nejvyšší Pravdu a Lásku; s takovou formulací se dle mojí zkušenosti ztotožní i skauti, kteří do kostela chodit nechtějí.

2.2 Úskalí

Při správné skautské výchově se zapojíme do diskuze o abstraktních tématech. Měli bychom umět komunikovat o samotném základu, z něhož vychází naše činy, vztahy a názory. Potřebujeme si ujasnit a ostatním sdělit co jsou naše hodnoty, jaké závazky z nich vychází, a jak je naplňovat.

První, na co narazíme v „nábožensky různorodém oddíle“ je nedorozumění. Jsou zde bok po boku lidé, kteří své hodnoty a jednání zakládají na stejném principu, který jsou ale zvyklí popisovat zcela jiným jazykem. Někdo jej pojmenovává Bůh, s různou mírou lidských charakteristik, jiní ho popisují jako Dobro, nebo ho nijak nepojmenovávají, nebo jej vnímají jako vliv intuice. Je potřeba hledat jazyk, který bude celé naše společenství ochotné sdílet.

Také se musíme připravit na střet s rodiči. Mohou se objevit extrémní na obou stranách; rodiče, kteří vedou své děti ke křesťanství si mohou stěžovat, že náboženství praktikujeme málo, „nevěřící“ rodiče zase že moc. Konfliktům můžeme předejít tím, že předem ujasníme, jak to u nás chodí, k čemu děti vedeme, a to že konkrétní programy nejsou povinné.

2.3 Příležitosti

Už jenom setkání a spřátelení se s vrstevníky s jiným náboženským vyznáním je pro děti důležitou zkušeností, díky které si mohou začít utvářet postoj k tomuto vyznání, a také k různosti v jiných oblastech života. Vedoucím to poskytuje konkrétní příklad, na kterém mohou vysvětlovat škodlivost předsudků a důležitost empatie.

Když s dětmi probíráme jejich názory a postoje, pravděpodobně se v takovémto oddíle setkáme s růzností vycházející právě z výchovy, což ale může být i výhoda. V širším „vzorku názorů“ se můžeme setkat s novými podněty a perspektivou, která by nás jinak nenapadla.

Vraťme se k pojmu nejvyšší Pravdy a Lásky. Pro mnohé těžko uchopitelný koncept, a to i ve věku skautských vedoucích. Bylo by pro ně snazší říct dětem: „Slibujeme věrnost Bohu.“ a vysvětlování co to obnáší nechat na katechetech, kněžích nebo rodičích. Setkala jsem se i s výrokem: „No ta Pravda a Láska je pro nás to, co je pro křesťany Bůh.“ Z toho pak není moudrý vůbec nikdo.

Tady není „nábožensky různorodý“ oddíl problémem, pouze na ukazuje na problém toho, že vedoucí prvnímu principu vyhýbají. Absurdita uvedeného „vysvětlení“ nás nasměruje k řešení. Když slibujeme věrnost nejvyšší Pravdě a Lásce, musí se nad tím pořádně zamyslet i praktikující křesťané, kteří si myslí, že mají jasno v tom, co pro ně znamená „Bůh“.

Abychom mohli dětem začít povídat o slibu, musíme být schopni formulovat vysvětlení, které bude pochopitelné jak pro děti, kterým „Bůh“ nic neříká, tak i pro ty, které jej od svých rodičů nekriticky převzaly na první místo žebříčku svých hodnot.

Mimo jiné nás tato podmínka přinutí začít u sebe; nemůžeme totiž chtít v dětech pěstovat bohatý duchovní život, když ho sami nemáme. Zároveň pamatujme, že nejde o to mít odpověď

na všechny otázky; je důležité pořád hledat, a dílčí zastavení (postoje), ke kterým jsme již došli, přenést do vztahů a skutků, a najít pro ně místo v našem každodenním životě.

3 Duchovní výchova

Některé důležité duchovní poznatky od nás děti přejímají mimoděk a neplánovaně. To ale neznamená, že můžeme duchovní výchovu ponechat náhodě. Když s ní budeme cíleně pracovat, předáme toho daleko více. Už jenom proto, že vyřčením se nám myšlenky upevňují, a nutnost komunikace vede ke zdokonalení formulace.

3.1 Spontánní duchovní výchova

Klíčovou a zároveň těžko uchopitelnou součástí duchovní výchovy našich svěřenců je veškeré naše působení mimo program. Mnohá duchovní uvědomění se v jejich životech stanou náhodně. Ne na základě hry, kterou jsme zařadili do harmonogramu, ale například na hlídce při pohledu na noční oblohu, při rozhodování, zda se usmířit s kamarádkou, se kterou se pohádali, nebo když vedoucí odpovídá na otázku, proč nejí maso. Je potřeba s touto skutečností počítat a připravovat se na ni.

3.1.1 Jak odpovídat na těžké otázky

Každý vedoucí se setkal se situací, kdy nevěděl, co dítěti odpovědět. Do rozpaků nás obzvláště mohou uvést morálně a společensky kontroverzní témata. Od: „Počítá se to jako dobrý skutek, když to dělám kvůli úkolu do stezky?“, přes: „Myslíš, že má Bůh rád gay lidi?“ až po „Co říkáš na potraty?“ Také se nás děti můžou ptát koho volíme, jestli bychom šli na tu a tu demonstraci, kolik chceme mít dětí, a další velmi osobní otázky.

Tím děti projevují velikou důvěru jak nám samotným, tak našemu úsudku. Je potřeba na ni reagovat adekvátní pozorností a citlivostí. Vedoucí, často jeden z vzorů v tomto vývojovém stádiu, může významně přispět k formování hodnoty, která bude dítě provázet celý život. Je to krásná příležitost ale velká odpovědnost. Vedoucí by měl mít na zřeteli své vlastní nedostatky (předsudky, zkreslení, omezenost informací), a nenechat je zasáhnout do plnění své důležité role. Může a měl by však upřímně sdílet své názory, protože předpokládáme, že jsou v souladu s hodnotami skautského hnutí.

Hledání nejvyšší Pravdy a Lásky je projekt na celý život, což znamená, že stoprocentně spolehlivou autoritou není nikdo, a i o tom bychom měli být s dětmi transparentní. Neměli bychom jim předávat dogmata, ať už církevní nebo jiná. A také z pedagogického hlediska je lepší, když odpověď na otázku „společně objevíme“.

Snažme se co nejvíce vysvětlovat *proč* jednat určitým způsobem, a používat respektující jazyk. V mnoha případech můžeme apelovat na empatii: „Představ si, že by se to stalo tobě.“ Když svůj názor nedovedeme odůvodnit, je alespoň potřeba ho deklarovat jako subjektivní, použít „já si myslím/věřím tomu, že...“

Také není špatně odpověď odložit na jindy, přiznat se, že já sám v tom nemám jasno, nebo říct, že nemáme dost informací, abychom se k tomu mohli vyjadřovat. Důležité je neopomenout nastavení vlastních hranic, a případně dětem říct, že nám není příjemné toto téma teď/tady/s nimi probírat.

3.1.2 Osobní příklad

Nesmíme podcenit vliv naší autority na děti. I když si to mnozí neuvědomují, vedoucí či rádce se často stává pro děti vzorem, a to v dobrém i ve zlém. Nejen proto bychom měli i mimo skautskou činnost žít tak, abychom se v zájmu dobrého vlivu na mládež nemuseli přetvařovat. Každý dělá chyby, a když nastanou, máme příležitost být vzorem v upřímnosti. Ale i zde platí, že máme nárok na soukromí, a nemusíme s dětmi sdílet všechna selhání našeho osobního života.

Zapeklité je, když si vedoucí vymyslí jiná pravidla pro sebe a pro děti. Na tuto myšlenku mě přivedl jeden vedoucí, který se nehlásí náboženství svých rodičů, a odůvodňuje to svými výhradami k církvi, ale děti na akcích vodí do kostela s vysvětlením: „Děti se tam učí dobrý hodnoty.“ V určitých případech to může dávat smysl, ale pak by měl člověk k sobě být upřímný a mít opravdu dobrý důvod. A protože víc hlav víc ví, i toto téma můžeme probrat na poradě.

3.1.3 Duchovní výchova vedoucích

Než vůbec začneme nějaké nástroje k duchovnímu rozvoji používat, měli bychom si ujasnit, jak to máme my sami. Každý jednotlivě, i jako skupina vedení. Nesmíme se nechat zastrašit vlastní nedokonalostí. Přirozeně je nám nepříjemné vyslovit otázku, u které máme pocit, že bychom už dávno měli znát odpověď. Stejně jako v ostatních oblastech, i v duchovním životě je příležitost k sebevzdělání, a nikdy není pozdě začít.

Když budeme v kolektivu vedení probírat své hodnoty a názory, jednak to přispěje k prohloubení poznání (sebe navzájem, i poznání těch témat). Vzájemně se můžeme ujistit, že někdo z nás nešíří mezi děti nějaký problematický postoj, což se může dít i s dobrým úmyslem z pouhé nevědomosti. Také díky těmto konverzacím budeme vědět, za kým poslat dítě s komplikovanou otázkou, na kterou jiný člen vedení dovede odpovědět lépe než my sami.

Jestliže se v našem oddíle vyskytuje neblahý zvyk dělení na „věřící“ a „nevěřící“, je dobré i tohle probrat, utvořit si postoj a naplánovat kroky, kterými ho aplikovat. Skupině vedení, ale i dětem můžeme položit následující otázky:

- Co si představuješ pod pojmem víra?
- Čemu věříš?
 - Na co se v oblasti hodnot a vztahů s lidmi spoléháš?
 - Zkus pojmenovat některá svá přesvědčení o tom, jak by svět měl fungovat.
- V čem se svými rodiči nesouhlasíš? Na základě, čeho jsi změnila tento svůj názor?
- Které hodnoty máš s křesťanstvím společné? Které naopak ne?
- Co tě vede k tomu, že konáš dobré skutky, i když to nikdo nezjistí?
- Jak si představuješ vznik světa/života na Zemi? (možná mezi ostatními vypadá zvláště, ale může vést k zajímavé diskusi, zda křesťané berou biblické příběhy doslovně, a jak si vysvětlujeme zázraky přírody)

V metodické příloze jsou podrobněji rozpracované dva programy, které lze využít pro duchovní rozvoj vedoucích a jejich přípravu na duchovní vedení dětí.

3.2 Výchovné nástroje

Současný postoj vedení mého oddílu k duchovní a náboženské výchově by se dal popsat takto: Jsme historicky křesťanský oddíl, ale máme mnoho dětí a vedoucích, kteří nepocháží

z křesťanských rodin. Udržujeme tradici chození na nedělní mše, modlitby před jídlem, někdy i ranní a večerní modlitby na táboře. Všechny tyto aktivity jsou nepovinné, zásadně je nechceme nikomu vnucovat. Naše duchovní programy jsou především povídání s dětmi o jejich vztazích, hodnotách, a o čemkoliv co cítí potřebu s vedoucími probrat. V duchovních programech se o Bohu příliš nemluví, víra se v nich vyskytuje jen jako počáteční podmínka, ze které někteří účastníci diskuze vycházejí při formaci svých názorů. O nejvyšší Pravdě a Lásce se bavíme téměř výhradně v rámci přípravy na slib.

V této sekci shromáždím několik nástrojů, které by mohly mému i jiným oddílům pomoci rozšířit obzory v rozmanitosti duchovní výchovy. Možných nástrojů je opravdu mnoho, v této práci se zaměřím na ty, které nějak křesťanský a nenáboženský přístup k duchovnímu životu, a přidám navíc některé, které na mě v praxi obzvlášť zapůsobily.

3.2.1 Nejen náboženské rituály

Rituály slouží k utužení společenství, ukotvení a vnesení struktury do každodenních i významných životních okamžiků. Poskytují strukturu a pocit bezpečí, a jsou příležitostí k duchovnímu prožitku, se kterým se pojí uvědomění si sdílených hodnot. (Gajdošová, 2023)

Rituály se ve skautské činnosti objevují hojně, pro mnohé oddíly jsou samozřejmostí nástupy, pokřiky, slavnostní zapálení táboráku, rituály spojené se slibem a přípravou k němu, rituál přijímání nováčků, a mnoho dalšího.

V oddílech s náboženským zaměřením se setkáme i s rituály převzatými od církve. Následující tři příklady řeší, jak tyto rituály zakomponovat do života oddílu, tak, aby „věřící“ mohli prožívat svou víru podle svých potřeb, a zároveň aby „nevěřícím“ nebylo náboženství vnucováno.

„Jak se pozná že to funguje?“ je pro rituály specifická otázka. Ostatním nevidíme do hlavy, a nemůžeme si ověřit, jestli to prožívají přesně tak, jak chceme, aby to prožívali. Daleko lépe poznáme, že to nefunguje. Když se děti vedoucích ptají, proč to tak děláme, a vedoucí nedovedou odpovědět jinak než „Protože je to tradice.“ nebo „Protože jsme křesťanský oddíl.“ je něco špatně.

Dokud jsou tradice společenstvím přijímány, jednotlivci se do nich zapojují, a pravidelně se ujišťujeme, že přiměřeně věku chápou jejich smysl, považují je za fungující. Určitě ale neuškodí zamyslet se, jestli by nám neprospělo některý aspekt života oddílu obohatit o nový rituál.

Pochopitelně je potřeba se vyvarovat toho, abychom někoho „obraceli“ na své náboženství, nebo mu jeho víru vyvraceli. Těm, kteří chtějí své náboženství na skautských akcích prožívat bychom k tomu měli poskytnout prostor a příležitost. Mše a modlitby by nikdy neměly být povinné. Zároveň bychom měli zajistit možnost k odpovídajícímu duchovnímu prožitku i těm, kteří se těchto náboženských úkonů neúčastní.

3.2.1.1 Bohoslužba a alternativní program

Za mého dětství byl v našem oddíle nešťastný zvyk povinného chození do kostela pro všechny děti, i „nevěřící“. Tehdy to bylo odůvodněno tím, že všichni vedoucí do kostela jdou, takže děti nemají s kým zůstat na základně. Současné vedení oddílu se jednomyslně shodne, že taková praktika nikoho k víře nepřivedla, a mnohým s dosud neutrálním postojem naopak náboženství znechutila.

V horším případě „nechodiči do kostela“ během mše vaří, uklízí nebo mají volno. V lepším případě mají alternativní duchovní program. V obou případech se děti rozdělují na dvě skupiny. To je v pořádku v případě workshopů, kdy u každého rozvíjíme kreativní psaní nebo zručnost, podle toho, k čemu on sám tíhne. Myslím si ale, že větší část duchovního rozvoje by měla probíhat pro všechny a pokud možno ve společenství.

Další problém s tímto modelem je, že když je alternativní program opravdu duchovně rozvíjející, a mše je zrovna celkem „nezáživná“, mají naopak „nevěřící“ oproti „věřícím“ o jeden rozvíjející program navíc. Ti, kteří byli v kostele o něj jsou ochuzeni, a to co si odnáší z bohoslužby se s tím nedá srovnat (vybavuje se mi zážitek kdy „pan farář říkal že nemáme chodit na očkování“).

Jak z pozice vedoucího zajistit, aby mše, na kterou na akci děti bereme v nich vyvolala nějaký duchovní prožitek, či zajímavou otázku nebo odpověď?

Můžeme si na tábor či jinou akci pozvat kněze, se kterým máme dobrou zkušenost. Víme, že dovede pracovat s dětmi a předat jim poselství Písma pro ně srozumitelným jazykem. Najdou se i kněží, kteří jsou ochotni udělat program pro všechny, a mše se tak stane pouze volitelnou součástí hlavního duchovního programu, který děti prožijí společně. (Vykoukal, 2023)

Když takovou možnost nemáme, a kázání místního kněze se ukáže jako dětem nepochopitelné, nebo dokonce nevhodné, můžeme my sami s dětmi následně probrat vybranou pasáž z Bible a vybrat z ní poučení, které je pro naše svěřence relevantní. Tato aktivita má výhodu, že ji můžeme realizovat se všemi dětmi, nejen s těmi, které chodí do kostela.

Mimo výběr kněží a vlastní výklad písma můžeme mládež povzbudit k opravdovější účasti na mši třeba tím, že jim převyprávíme vlastní zkušenost – co tam prožíváme, v čem nám to pomáhá atd.

Další možností, jak řešit nedělní dilema je na mši společně nejít. Máme-li špatnou zkušenost se mší v obci, kde máme víkendovky, můžeme návrat domů naplánovat tak, aby děti, které o bohoslužbu mají zájem šly individuálně večer.

3.2.1.2 Modlitby před jídlem

V posledních letech na náš tábor jezdí okolo padesáti dětí, a oddílová rada musela revidovat mnoho dosud automatických procesů. U snídaně, oběda a večere máme tradici modlitby před jídlem: Když si všichni naberou do ešusů a zaujmou místo u stolu, postavíme se, někdo z družiny, která má službu, přednese modlitbu, následuje píseň a pokřik, a teprve potom jíme. Od určitého počtu strážníků ale při tomto procesu (jehož nejdlejší částí je stání ve frontě) teplé jídlo chladne, a cereálie se v mléce nepříjemně rozmočí.

Řešením bylo modlitbu přesunout před nabírání jídla; avšak na poradě, která k němu vedla zazněly zajímavé otázky: „Podle mě je hezký čekat na ostatní a začínat to společně, ale jak to vysvětlit těm dětem, který nechápu, co se děje?“ „Když už jsme u toho, neměli bychom udělat něco s těma dětma, který evidentně odřikávají naučenou modlitbu bez zamyšlení?“ A to všechno provázela nevyřešená otázka „Proč se vlastně modlíme?“

Možná nás překvapí (a některé pohorší) zjištění, že devítiletá Emička (která do kostela nechodí) říká „Děkujeme za toto jídlo, a prosíme ať se nikomu nic nestane, amen!“ se stejnou vážností a nadšením, jako „Já věřím na víly!“ když to má za úkol v etapové hře Petr Pan. To ale

neznamená, že bychom ji měli pokárat, ať modlitbu „prožívá více“. Jak upozornila jedna z vedoucích, která do kostela chodí: „Ono to ani pro nás není zas tak hluboký. Když to říkám já, tak sice mluvím k Bohu, ale není za tím žádná komplikovaná myšlenka, to bychom u každého požehnání strávili hodinu.“

Pro křesťany je taková modlitba příležitostí ke krátkému zastavení, připomenutí toho, že jídlo není samozřejmost, ale dar (jak od Boha, tak od našich bližních, kteří ho připravili) a důvod k radosti. Umožňuje naplno prožít obyčejný každodenní okamžik a vede k upevnění pokory, která je důležitým předpokladem zdravého duchovního života a plnění skautského poslání.

Hromadné zahájení jídla s jednoduchou formou umožní všem uvědomit si důležitost jídla a sdílet radost ze setkání nad ním s celým společenstvím. Forma může být krátký zpěv, tanec/série gest, říkanka, podání rukou, děkování (kuchařům, nebo jen tak do éteru), prosba o požehnání atd.

Například naši tradiční modlitbu před jídlem bych rozebrala na několik částí:

- Dobrovolník přednese krátkou modlitbu, např: „Děkujeme za toto jídlo a za ty kdo ho připravili.“ – strážníci se společně ztiší, a vyjádří vděčnost kuchařům. Děti k tomuto přednesu můžeme vybídnout, aby se neostýchaly, ale neměli bychom je nutit.
- Zazpíváme píseň: „Milý pane Bože, vidličky a nože do rukou nám prosím dej. A na chleba sádlo, to je pane žrádlo, to nám pane požehnej.“ – je to další společný rituál, i když trochu směšný. Připomíná nám, že jídlo není samozřejmost, máme si ho vážit a neplýtvat jím. Protože zpíváme všichni zároveň, dětem nebrání v zapojení stud.
- V kruhu se chytíme za ruce a pokřikem „Bzzz, ham!“ si popřejeme dobrou chuť. – podání rukou podporuje ducha společenství, i když text by si jistě zasloužil revizi.

3.2.1.3 *Zakončení dne*

Velmi krásným každodenním rituálem může být společné večerní zastavení. Možnosti jsou nesčetné: večerní nástup, společná modlitba, Gilwellský kruh, reflexe s družinou, čtení nebo zpívání na dobrou noc.

Je to příležitost k uklidnění a zamyšlení se nad uplynulým dnem; máme čas si sami pro sebe uzavřít vše co jsme prožili. Některé rituály nám navíc umožní závěr naší reflexe nahlas sdílet s ostatními. Jedná se o aktivitu celého společenství, takže máme příležitost se s ostatními rozloučit, než půjdeme spát, ale můžeme si připomenout, že jsme ve stejné situaci.

Čtení pohádky nebo duchovního textu nám poskytne něco, nad čím můžeme před usnutím meditovat.

Rituál může obsahovat prvek k umocnění atmosféry, jako je oheň či svíčka, hudba, nebo odchod na zvláštní vyhrazené místo.

Závěrečný rituál je obzvláště vhodný k vyjádření díků. Na uplynulém dni hledáme to, za co jsme vděční, a tyto krásné okamžiky si znovu ukládáme do paměti. Připomeneme si, co by třeba stálo za opakování následující den. Děkování sobě navzájem navíc upevňuje naše vztahy. A stejně jako modlitba před jídlem vychovává k pokoře. Díky mohou být součástí modlitby nebo společné reflexe, ale třeba i nástupu, formou čtení písemných vzkazů, které se přes den shromáždily na k tomu určeném místě.

3.2.2 Myšlenka na den

Katolická církev přiděluje každému dni v roce vybraný text z Bible podle Řádu mešních čtení. Tyto dva až tři úryvky spolu zpravidla tematicky souvisí. Podobné praktiky nejsou ani v jiných náboženstvích ničím neobvyklým, z čehož můžeme usoudit, že se v dějinách osvědčily. Tato struktura, krom toho, že podporuje jednotu, poskytuje pro každý den zdroj k rozjímání. Můžeme se tím inspirovat pro naši činnost. (Liturgie.cz, 2023)

Každý táborový den, každá výprava, dokonce i schůzka mohou být provázeny vybraným duchovním tématem. Určením tématu dáme duchovní výchově strukturu, a navedeme děti ke konkrétním krokům na cestě duchovního rozvoje.

Doprovodem tématu může být úryvek z Bible nebo jiné knihy, heslo, přísloví, citát, podnětná otázka, nebo třeba scénka. Práce s duchovním tématem může nabývat různé míry dobrovolnosti; dá se redukovat na text vyvěšený na nástěnce, který si přijdou zájemci přečíst, můžeme dětem dát deník, do kterého mají každé téma ztvárnit, nebo s tématem můžeme pracovat během programu. Mnohá témata lze elegantně propojit se symbolickým rámcem.

Když s myšlenkou pracujeme způsobem, který má konkrétní výsledky, je snazší hodnotit, jak se program povedl. Například: děti dokázaly o tématu diskutovat, děti vymyslely scénku, ve které se myšlenka projevila, děti na otázku odpověděly vlastními slovy s logickým argumentem.

Když s myšlenkou pracujeme volněji, měřítko úspěšnosti může být třeba jen to, kolik dětí si chodí text na nástěnce přečíst. V obou případech můžeme úspěšnost zhodnotit v reflexi spolu s dětmi, např.: „Jaké to v tobě vyvolalo pocity?“ „Bylo to pro tebe něco nového?“ „Uvědomila sis díky tomu něco, nad čím jsi dřív nepřemýšlela?“ „Máš na to teď jiný názor než na začátku?“

3.2.3 Poradní kruh

Velmi přímočarým způsobem, jak někomu předávat hodnoty je diskuze o vlastních životních zkušenostech a komunikace vlastních názorů na to, jak je správné se chovat v různých životních situacích. Může se jednat o rozhovor jednoho s jedním, nebo o povídání ve skupině.

Skupinové povídání se zdá časově efektivnější, protože jeden vedoucí interaguje s několika dětmi najednou. Velkou výhodou skupiny je také možnost vzájemného obohacení dětí mezi sebou. Bohužel se ale skupinová diskuze může snadno zvrhnout do neefektivní řady monologů nejaktivnějších účastníků, kteří řeknou své a ostatní moc neposlouchají.

S tímto problémem pomůže, když dáme diskuzi jasnou formu a pravidla. Nabízí se například možnost využít prvky *poradního kruhu*. To je pedagogický nástroj, který umožňuje vést efektivní výměnu názorů, a mimo kvalitní komunikaci o daném tématu zprostředkovává i rozvoj schopnosti naslouchat a vyjadřovat se. (Band'ouchová, Dittingerová, & Kurowski, 2022)

Poradní kruh často obsahuje jednoduché prvky rituálu. Po seznámení s ním jej můžeme zakomponovat do symbolického rámce. To jsem zatím se svým oddílem nezkoušela, ale věřím, že by mohl krásně zapadnout do indiánských příběhů, knihy džunglí, a dalších symbolických rámců s podobnou atmosférou.

V našem diskuzním programu můžeme aplikovat některá z pravidel kruhu:

- Vymezený čas:
Kromě efektivity má význam ukotvení tématu do omezeného rámce, jehož začátek a konec často provází symbolické oddělení (zapálení svíčky/ zvuk gongu).
- Mluvící předmět:
Slouží nejen jako opatření proti skákání do řeči, ale i uvědomění si své momentální role jak pro řečníka, tak pro posluchače.
- Téma:
Je dobré téma pro celý kruh pojmenovat, případně nějak uvést či ztvárnit, aby jej účastníci měli na očích a nedopouštěli se zbytečných odboček.
- Upřímnost:
V materiálech se objevuje instrukce „Mluvme od srdce“. Připomeňme řečníkům, že nám nyní záleží na sdělení, ne na tom, aby to „znělo dobře“.
- Naslouchání srdcem:
V duchovní výchově je zásadní rozvíjet schopnost soustředění a otevřenosti k myšlenkám druhých. Kromě toho, že si pozorným poslechem projevujeme respekt, nás to vede k poznávání světa mimo naši zaběhnutou perspektivu.
Dětem je důležité zdůraznit, že když někdo mluví, snažíme se přemýšlet o tom co říká, přestože nás myšlenky svádí k plánování toho, co odpovíme.
Pozorné naslouchání můžeme trénovat například tím, že když řečník domluví, posluchači zopakují slovní spojení/větu, která na ně něčím zapůsobila.
- Spontánnost:
Pojí se s předchozím bodem. Když skutečně vnímáme, co ostatní říkají, a mluvíme s nimi, a ne vedle nich, nejde směr diskuze dost dobře plánovat. S tím je třeba počítat, a připomenout, že i chvíle ticha na rozmýšlení je zcela v pořádku.
- Stručnost:
Ne nutně mluvit krátce, ale spíše věcně; rozmyslet si, zda zamýšlené sdělení společenství obohatí, a jestli náhodou to samé neřekl už někdo jiný. Děti mají často potřebu vyjádřit se, i když tím po někom opakují. Tuto potřebu může naplnit předem domluvené gesto, kterým mohou neverbálně vyjádřit „S tím souhlasím.“ Nebo „To se mi stalo také.“
- Morální hodnoty společenství:
Na začátku si můžeme vymezit několik jednoduchých pravidel.
- Důvěrnost:
Častým pravidlem kruhu bývá, že to, co zde zazní, nikam dál nešíříme. (Při závažnějších tématech může být na místě dětem vysvětlit podmínky nahlašovací povinnosti.)

Úspěchem je už jenom to, že dítě před námi a svými vrstevníky zformuluje svůj názor vycházející z hodnot, které se u něj snažíme rozvinout. Například se bavíme o spravedlnosti, a dítě řekne: „Není fér, aby kvůli tomu jednomu spolužákovi potrestali celou tu skupinu, protože ti ostatní nedělali nic špatného.“ Díky tomu víme, že se nad tématem zamyslelo, porozumělo a má vlastní postoj k situaci, o které se bavíme.

3.2.4 Příběhy

Mnohá důležitá poselství se nedají zredukovat do jedné věty. Kdyby evangelisté shrnuli charakteristiku Ježíše na jedinou stránku, málokterý křesťan by si dokázal vybudovat k Bohu osobní vztah. A právě vztah k hrdinům příběhu je to, co nám přirozeným způsobem zprostředkuje jeho poselství.

Přestože jsou inspirativní příběhy typu epických románů často obsáhlé, stále se jedná o velmi efektivní nástroj výchovy. Díky příběhům získáváme moudrost pramenící z životní zkušenosti jiných, aniž bychom museli prožít celý jejich život.

Nemůžeme děti přinutit, aby si z příběhu odnesli nějaké ponaučení. Můžeme jen vytvořit vhodné podmínky a vybízet je k zamyšlení. Obzvláště ve skautském věku není potřeba žádné přemlouvání k tomu, aby děti četly a sledovaly příběhy, většinou to dělají sami od sebe ve volném čase. V dnešní době sice knihu nahrazují filmy, seriály, podcasty nebo videohry, stále se ale jedná o příběh.

Do tohoto přirozeného procesu můžeme zasáhnout doporučením příběhu a nasměrováním dětí ke knize, která má podle nás vyšší „duchovní hodnotu“. Otázkou je, kdo si může troufat to posoudit. Jeden příběh může být interpretován mnoha způsoby s velmi odlišným závěrem. Uvedu příklad z jedné táborské porady krátce potom co jsem přišla do vedení:

Mladší vedení s nadšením navrhlo jako téma tábora příběh Robina Hooda – romantického hrdiny, který prohnílé bohaté vládnoucí třídě bere peníze a rozdává je potřebným chudým. Jedním z prvků příběhu měli být výběřčí daní, kteří podobně jako v tehdy nové české pohádce *Tajemství staré bambitky* vykořisťovali obyvatelstvo, dokud lidumilnému loupežníkovi „ve výslužbě“ nedošla trpělivost.

Vedoucí tábora nás tehdy upozornila, že je potřeba k příběhu přistoupit opatrně. Mohlo by se stát, že v ponoření do hry dětem předáme jiné poselství, než chceme; třeba že není spravedlivé, aby po nás stál chtěl nějaké daně. Měli bychom naplánovat přesné odůvodnění jednotlivých událostí příběhu, aby se podpora chudých nepřehoupla v propagaci komunismu.

Rozprava o příběhu a společné posouzení jednotlivých událostí v něm se dá vést nejen mezi vedoucími, ale i s dětmi. Právě díky ní můžeme ověřit, zda děti příběh chápou a jaké poučení si z něj odnáší. Po čtení pohádky, inscenační hře, nebo společném shlédnutí filmu zařaďme chvíli na reflexi, kde se děti zeptáme: „Co tam podle tebe bylo dobře/špatně?“ „Kdybys byla na jeho místě, jak by ses rozhodla ty?“ „Myslíš, že to pro něj bylo těžké?“ „Napadá tě, jak situaci vyřešit, aby byli spokojeni oba?“

Složitost otázek musíme přizpůsobit věku dětí. Se staršími skautkami/skauty se můžeme pokoušet i o literární analýzu. Tedy identifikovat téma příběhu, polemizovat co tím autor chtěl říci, hledat souvislosti v historickém kontextu a v tom co víme o autorovi a jeho další tvorbě. Možná se to zdá poněkud pokročilé, ale může to mít velký přínos pro rozvoj kritického myšlení.

Když rozebíráme oblíbené příběhy skautů a skautek, navádí je to k osobnímu poznání. Mohou diskutovat o svých hrdinech a skrze ně poznávat sebe sama. Při bližším pohledu na příběhy, které si vybírají mohou zjistit něco nového o svých preferencích nebo předsudcích. Také je analýza může vést k zamyšlení nad tím, jaké příběhy chtějí nadále sledovat, a jaké jsou pro ně ztrátou času. Krom toho slouží společné povídání k vzájemnému doporučení a rozšíření obzorů.

3.2.4.1 Historické příběhy

Nenahraditelným zdrojem příběhů je skutečný život. Když jej chceme pro tento účel použít, je třeba připravit si vhodnou podobu příběhu. Může se jednat o vyprávění pamětníka, nebo o čtení románu inspirovaného skutečnými událostmi. Také si můžeme zvolit historickou událost, která takto zpracována nebyla, ale pak si musíme zajímavý příběh pro děti dotvořit sami.

Při vyprávění skutečných událostí je nutné citlivě pracovat se zdroji. Musíme být věrní realitě, a najít co nejvěrohodnější informace. Zároveň je třeba hlídat, aby holá fakta nečinila příběh nudným. V neposlední řadě musíme mít na paměti, že skutečné příběhy nebývají morálně černobílé, a ne všichni jejich hrdinové jsou automaticky hodni následování.

Příklad, jak zpracovat příběh z historie do programu pro děti uvádím v metodické příloze.

3.2.5 Příroda a krása

„Na druhou stranu jsem poznal mezi zálesáky více než jednoho slině věřícího člověka, kterému v dětství nedostalo se vůbec náboženské výchovy a který sám poznal Boha z jeho děl a z jeho zázraků ve světě. Takový člověk nahlédl, že on sám je částí a členem zázračného stvoření, avšak vybaven ve vyšší míře, než ostatní živí živočichové tím, že má rozum, schopnost ocenit krásu a smysl pro dobrou vůli vůči druhým, což také znamená, že má v sobě něco z Božího ducha.“ (Baden-Powell, *Rovering to Success*, 1922)

Příroda je inspirativním prostředím a podnětem k meditaci. Když se dobře díváme, naplňuje nás úžasem. Pomocí smyslů vnímáme krásu života od detailů jako je rosa na pavučinách nebo chuť čerstvého ovoce, až po nepředstavitelnou velikost oceánů a oslnivou scénérii „padajících hvězd“. S krásou přírody jakožto zdrojem radosti a vzorem se můžeme spojovat skrze umění.

Zaujalo mě, že ve skautském zákoně jsou „cenné výtvořky lidské“ hned vedle přírody. Příroda se zdaleka neprojevuje jen na malbách krajiny, ale i v moderním či konceptuálním umění, v hudbě, literatuře nebo architektuře. Protože to všechno jsou odrazy lidského nitra a člověk sám a jeho tvořivost jsou zázraky přírody.

Kromě estetické krásy nás příroda ohromuje i tím, jak funguje. Vědecké zkoumání nijak neznevažuje tajemnost jejích složek. Naopak studium přírody odhaluje její komplexnost, při každém novém objevu si můžeme říct: „To je krásné, jak je to elegantně zařízeno.“ A tady se nabízí otázka, zda je to vše náhoda, nebo je úmyslný projev vše prostupující Pravdy a Lásky neboli (slovy člověka vychovaného v náboženském prostředí) Boží dílo.

Zároveň vědu považuji za nevyčerpatelný zdroj překvapení a impulzů ke změně pohledu na život. Mnohé fyzikální zákony i biologické procesy jsou nám stále skryté. Věda se neustále zdokonaluje, avšak každé její vysvětlení je pouze modelem s nedokonalou přesností. Naše smyslové poznání je omezené, a žádnou veličinu nemůžeme změřit s absolutní jistotou. Navíc může každou chvíli přijít nový objev, který otřese základy celého vědního oboru.

Zjišťujeme, že ani v „tvrdých“ přírodovědných oborech nelze „mít pravdu“. Děti bychom měli podporovat v hledání pravdy skrze vědy nejen přírodní, ale i společenské, a učit je používat vzdělání k obraně proti dezinformacím a fanatismu.

Přírodu nás obohacuje nejen prostřednictvím studia a umělecké tvorby. Blahodárný účinek má už jenom samotný pobyt v ní. Výzkum z roku 2015 dokazuje, co mnozí skauti podporují svojí

osobní zkušenosti: že větší kontakt s přírodou v dětství způsobuje silnější vůli ji chránit v dospělosti. (Křepelková, 2015)

Přírodu lze do duchovní výchovy zapojit mnoha způsoby. Děti můžeme vyslat, ať si najdou příjemné místo v lese a nechají na sebe přírodu působit. Těm, kteří potřebují konkrétnější návod můžeme zadat úkoly:

- Vyber si věc, nebo živočicha, který se ti zalíbí a nějaký čas jej pozorně sleduj. (Pozoruj brouka – Kam jde? Co dělá? Proč asi? Zamysli se nad stromkem – Proč vyrostl právě tady? Jak dlouho tu asi je? Měl při svém růstu nějaké překážky?)
Taková aktivita děti trénuje v soustředění a vnímání reality života – něco, čemu si pravděpodobně v digitálním světě odvykli, a co je důležitou schopností pro prohloubení duchovního života.
- Umělecky ztvární část přírody. (Vyber si něco okolo sebe jako inspiraci pro básničku, povídku, nebo kresbu.)
Tím soustředíme pozornost dětí nejen na přírodu okolo sebe, ale i na jejich vnitřní svět, ze kterého jejich tvorba vychází.

Když se děti vrátí, reflektujeme s nimi jejich zkušenost. Splněním úkolů nám prokážou, že dovedly svět kolem sebe pozorovat, výtvor nebo nová myšlenka je důkazem, že trénovaly vnímání a zpracovávání krásy okolo sebe.

K vnímání a poznávání přírody z vědeckého hlediska můžeme využít přírodovědné odborníky, nebo zapojovat badatelské programy, které mohou navazovat na to co se děti učí ve škole.

Fascinaci přírodními jevy můžeme předávat i spontánně. Děti ocení vedoucího, který má při procházce lesem zásobu výkladů o tom, jak jevy okolo fungují, jak se jednotlivé organismy jmenují a jaké mají vlastnosti, nebo k čemu se daný nerost využívá.

Když jsou pak děti v přírodě samy, pozorují ty samé věci, ale když už o nich něco vědí, více si jich všímají a dokážou o nich komplexněji přemýšlet. Když jim na programu vysvětlíme, pohyby noční oblohy, budou v noci na hlídce při pohledu nad sebe vědět co se vlastně děje, a mohou se nechat okouzlit vědomím, že se s nimi Země otáčí.

4 Metodická příloha

4.1 Principy skautingu v našem životě

Zařazení: Program lze zařadit na vzdělávací kurz, nebo na jinou vzdělávací akci (seminář, výjezdní poradu atd.)

Cílová skupina: 5-30 účastníků ve věku 15-20 let

Cíl programu: účastníci se seznámí se 3 principy skautingu; budou vědět, co se pod jednotlivými hesly skrývá; prokážou schopnost je zařadit do svého každodenního jednání

Prostředky: účastníci sami navrhnou dobré jednání ze své vlastní zkušenosti, a přiřadí ho k odpovídajícím principům, po pojmenování principů dokážou vymyslet další příklady

Indikátor naplnění cíle: navrhované jednání bude v souladu se skautskými principy, u každého principu účastníci naleznou alespoň 7 činů, kterými jej naplnit, navržené činy budou odpovídat vlastním možnostem účastníků, a alespoň částečně půjde o jednání, které účastníci v nedávné minulosti opravdu sami vykonali

Pomůcky: papíry a tužky pro účastníky, flipchart s fixou, volitelně projektor

Scénář:

- 10 minut – úkol pro jednotlivce: Zamysli se nad svým uplynulým týdnem. Zkus si vzpomenout na co nejvíce věcí, které jsi udělal, a považuješ je za správné. Jestliže skupina neví, co si pod tím představit, můžeme to pojmenovat „dobré skutky“, nebo „plnění skautského zákona“, ale zatím neprozrazujeme, že hledáme činy vztahující se ke třem principům. Také jim můžeme pomoci příklady níže. Alternativně mohou tento brainstorming provádět v malých skupinách.
- 10 minut – sběr nápadů a zařazení: vyzveme účastníky, aby sdíleli své nápady. Činy zapisujeme na tabuli. Vedoucí programu je může rovnou sám třídit do tří skupin nebo do vennova diagramu - podle toho, kterému principu nejvíce slouží. Účastníci pak dostanou z úkol pojmenovat podle jakého klíče je vedoucí třídí.
- 10 minut – expozice: vedoucí představí, jak jsou principy formulované ve stanovách. Přitom můžeme účastníkům ukázat kde stanovy najdou a promítnout samotný text, aby měli k dispozici spolehlivý zdroj. Vedoucí může formulaci vlastními slovy rozvinout, či odpovědět na otázky, když bude účastníkům něco nejasné.
- 10 minut – když bude v nějaké oblasti málo činů, může vedoucí napovědět, například: ověřil jsem si novou informaci u jiného zdroje, vysvětlila jsem svůj názor v kontroverzní diskuzi, sledoval jsem dění ve světě a hledal k němu historický kontext, podepsal jsem petici, připravila jsem si schůzku pro svoji družinu, pustil jsem sednout staršího člověka v šalině, byl jsem milý k prodavačce v obchodě, naslouchala jsem kamarádce o jejích problémech a navrhla jsem jí řešení, doučoval jsem mladšího

sourozence, pracovala jsem na projektu do školy, četl jsem zajímavou knihu, šla jsem si zaběhat,...

- 10 minut – fixace a příklad použití

Účastníci dostanou za úkol zformulovat krátké vysvětlení třech principů pro skupinu se kterou v oddíle pracují. Toto vysvětlení budou sdílet v malé skupince. Každá skupinka pak může ze svého středu vybrat zástupce, jehož vysvětlení bylo obzvláště dobře formulované, a ten jej pak sdílí se všemi.

+ 10 minut rezerva na diskuzi, která může vzniknout kdykoliv během programu (třeba při vyjasňování pojmů)

4.2 Paralely duchovního života

Zařazení: v rámci programu k osobnímu rozvoji vedoucích

Cílová skupina: roveři a mladší vedení, kteří zatím o nástrojích duchovního rozvoje moc neví

Cíl programu: účastníci si uvědomí, jaké jsou oblasti duchovního rozvoje, a jak se to promítá do výchovných nástrojů s náboženským zaměřením i bez něj, získají inspiraci, jak je zapojit i ve výchově dětí

Prostředky: účastníkům představím liliovou cestu a kříž, společně je srovnáme; budeme diskutovat co mají jednotlivé oblasti společné; zkusíme navrhnout, jaký program pro děti by je mohl v těchto oblastech posunout

Indikátor naplnění cíle: Účastníci dokážou najít souvislost mezi oblastmi duchovního života v „nábožensky“ a „nenábožensky“ zaměřeném materiálu. Svoji schopnost porozumění prokážou tím, že dovedou navrhnout program, který se oblastí týká. Projeví zájem tyto nástroje zapojit do oddílové činnosti.

Pomůcky: liliová cesta a kříž, tabule nebo papír, na který zaznamenáme myšlenkovou mapu

Scénář:

- 10 minut – expozice: Účastníkům představíme Liliovou cestu a Liliový kříž – pro koho a k čemu jsou určeny, jaké mají stupně, co je obsahem jednotlivých bodů.
- 15 minut – kontrola porozumění
Oblasti duchovního rozvoje sepíšeme na tabuli/papír, aby je účastníci měli na očích. Vyzveme účastníky, aby u každého pojmu vlastními slovy vyjádřili, jak mu rozumí. Pokud vznikne neshoda na významu, nahlédneme do metodické přílohy materiálů, a můžeme nabídnout svou vlastní interpretaci, či vyhledat k pojmu další definice.
Doba trvání závisí na tom, jestli chceme slyšet vyjádření od každého zvláště (třeba odpovídat poněkud formálně po kolečku) nebo jestli je účastníkům příjemnější, když jeden z nich pronese myšlenku a ostatní ho jen krátce doplní.
- 15 minut – propojování oblastí

Vyzveme účastníky, aby k oblastem Liliové cesty přiřadili oblasti Liliového kříže a svoje propojení odůvodnili. Z diskuze mohou vyplynout další pojmy, které budou v očích účastníků synonymem propojujícím obě strany. Vzniknou pak například následující dvojice:

- víra – 1.skautský princip (hodnoty)
- modlitba – meditace
- svědomí – duchovní zdraví (mechanismus rozpoznávání správného jednání)
- Bible/svátosti – duchovní inspirace – příroda (texty, tradice, a svět kolem nás – vše co nás vede k emocím a zamyšlením nad životem)
- společenství (v obou stejné)
- poslání – smysl života (služba vycházející z hodnot)

Může dojít k tomu, že k jednomu pojmu přiřadí účastníci několik odpovídajících.

- **20 minut – produkce:** účastníci navrhnou program pro děti ve svém oddíle, který by mohl jednotlivé oblasti rozvíjet. Mohou pracovat jako celek, menší skupiny, nebo jednotlivci a pak své návrhy sdílet s ostatními.

4.3 Odboj slezských junáků

Zařazení: tematické pozadí oddílové výpravy na Ivančenu

Cílová skupina: skautky/skauti

Cíl programu: seznámit skautky s příběhem odbojové skupiny Vladimíra Čermáka, přiblížit jim atmosféru totality, a okolnosti vzniku mohyly, poskytnout jim možnost vcítit se do role hrdinů odboje

Prostředky: scénky o činnosti odbojové skupiny, úkoly pro publikum, čtení z vyprávění pamětníků/poslech audioverze

Indikátor naplnění cíle: děti shlédnou scénky a splní úkoly; proběhne reflexe, při které ověříme, že si z příběhu něco pamatují, a dokážou popsat emoce či myšlenky, které v nich vyvolává

Pomůcky: nastudovaný příběh slezského junáckého odboje (viz odkazy), scénář a rekvizity ke scénkám, vytištěné úryvky svědectví pamětníků

Scénář:

Program bude probíhat v několika zastaveních během cesty na Ivančenu (v pátek nebo i v sobotu, podle harmonogramu výpravy). Ve vhodné chvíli doplníme příběh svědectvím pamětníka.

Zastavení:

- **Převádění přes hranice:**
scénka: ve vlaku jede se skautkami postava, která se snaží přijít hranice do Polska, jiná postava – odbojář – jí i dětem vysvětluje, jak to chodí: schová se do prázdného vlaku,

který jede ze šachty, a přednosta stanice v Ostravě Kunčicích zabaví kontrolu, aby se operace podařila

- Přenos jídla a léků:

scénka: Zde jsou děti součástí děje – jsou členy skautské odbojové skupiny, která má za úkol přenášet partyzánům do hor jídlo a zdravotnický materiál. Jedna z postav jim předá instrukce a zásoby (skutečné jídlo, které budou děti jíst během výpravy).

Děti mají za úkol si zásoby rozdělit a dopravit je na určité místo na mapě (místo kde se v pátek večer utáboří).

Během cesty do hor je zastaví hlídka, a vyptává se kam jdou a co chtějí. Děti předstírají, že jsou na výletě a jídlo je jen pro ně na svačinu. (Může být součástí společné svačiny.)

- Zatýkání, zprávy o popravě:

scénka: vedoucí hrají skauty, kteří se dozvídají o tom, že jejich spolubratři byli odhaleni, zatčeni a popraveni

- Založení mohyly:

scénka: (se zapojením dětí) 30. oddíl z Ostravy pod vedením Slávy Moravce jde vztýčit kříž na památku zavražděných hrdinů. Děti mají za úkol sepsat zprávu v lahvi (doprovodný text, který si u mohyly mohou přečíst kolemjdoucí).

Odkazy k čerpání historického kontextu:

<https://www.pametnaroda.cz/cs/rozsypan-cmel-jaroslav-20160426-0>

<https://www.pametnaroda.cz/cs/polak-bedrich-20080812-0>

<https://www.atlaso.cz/mohyla-ivancena/>

<http://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/10/ivanc.html>

5 Citovaná literatura

Baden-Powell, R. (1908). *Scouting for Boys*. New York: Oxford University Press.

Baden-Powell, R. (1922). *Rovering to Success*. London: Herbert Jenkins.

Band'ouchová, P., Dittingerová, E., & Kurowski, M. (2022). *Poradní kruh jako součást školní praxe*. Brno: Masarykova univerzita.

Gajdošová, M. (2023). Význam rituálů v interiorizaci životních hodnot mladých lidí. *diplomová práce*. Praha: Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra praktické teologie.

Křepelková, Š. (2015). Vazba mezi kontaktem s přírodou v dětství a chováním k životnímu prostředí v dospělosti. *diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita.

Liturgie.cz. (2023). *Rébus cyklů A-B-C*. Načteno z Liturgie.cz: <https://www.liturgie.cz/clanky/a/rebus-cyklu-abc>

Vykoukal, D. (duben 2023). Jak v oddíle vytvářet prostředí dialogu a vzájemného porozumění věřících a nevěřících - Rozhovor s Nibowakou (Jiřím Veselým). *Skauting*, stránky 16-17.